การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

รูปแบบการจัดการองค์ความรู้เกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมในสถานศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

Knowledge Management of Organic Agriculture Model in Organization of Mahasarakham Primary Education Service Area Office 2

ศุภชัย สุทธิเจริญ (Supachai Sutticharoen)* พหล ศักดิ์คะทัศน์ (Phahol Sakkatat)**
สมคิด แก้วทิพย์(Somkit keawtip)*** สุรพล เศรษฐบุตร (Surapol Setabutra)****

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงสำรวจนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การจัดการองค์ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ในสถานศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 2) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมของครูผู้สอนและสถานศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 3) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการองค์ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมของครูผู้สอนและสถานศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 4) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างการจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ก่อนและหลังการพัฒนา

กลุ่มตัวอย่างคือ ครูผู้สอน จำนวน 145 รายและผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 145 ราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ที่มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.90 ใช้สถิติพรรณนาเป็นร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติวิเคราะห์ ได้แก่ t-test และการวิเคราะห์การถดถอยพหุและการจัดการสนทนากลุ่ม

จากผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนมีการจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ ทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การใช้งานองค์ความรู้ การสร้างสมองค์ความรู้ การถ่ายทอดองค์ความรู้ และการจัดเก็บองค์ความรู้ ส่วนสถานศึกษามีการจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ ทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน จากตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ของครูผู้สอน คือ ประสบการณ์การทำงาน การได้รับการฝึกอบรมและความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ ที่ระดับนัยสำคัญที่ .01 และอายุ ที่ระดับนัยสำคัญที่ .05 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ของสถานศึกษาคือ จำนวนครูในโรงเรียนที่ระดับนัยสำคัญที่ .01 จำนวนนักเรียนในโรงเรียน และการมีเครือข่ายในชุมชน ที่ระดับนัยสำคัญที่ .05 รูปแบบการจัดการองค์ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมในสถานศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2 คือ การพัฒนาการจัดการความรู้ของครูผู้สอนและผู้บริหารตลอดจนผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษา ปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งจะต้องมีการบูรณาการทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องและเกิดจากปัจจัยที่ทำให้เกิดการพัฒนากระบวนการการจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ มีส่วนร่วมในการระดมสมองเสนอแนะและตัดสินใจร่วมกันวางแผน ติดตามและประเมินผล ส่วนการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ของครูผู้สอนและสถานศึกษาซึ่งเปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังการพัฒนาความรู้ พบว่า การจัดการความรู้เกษตรอินทรีย์ก่อนการพัฒนาและหลังการพัฒนามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .01 ทั้ง 4 ด้าน

คำสำคัญ การจัดการองค์ความรู้ เกษตรอินทรีย์

* นักศึกษาปริญญาเอก สาขาพัฒนาทรัพยากรชนบท คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ supachai606@gmail.com
** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำหลักสูตรพัฒนาทรัพยากรชนบท คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ Pahol@mju.ac.th
*** อาจารย์ ประจำหลักสูตรวิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ Somkit@mju.ac.th
**** รองศาสตราจารย์ ประจำหลักสูตรส่งเสริมการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Abstract

This objective of this research were: (1) to study management body of knowledge on organic agriculture in organization of Mahasarakham Primary Education Service Area Office 2; (2) to study factors associated with knowledge management in organic agriculture which is appropriate for teacher and school in organization of Mahasarakham Primary Education Service Area Office 2; (3) To develop a knowledge management model for organic farming which is appropriate for teacher and school in organization of Mahasarakham Primary Education Service Area Office; and (4) To compare the differences of knowledge management in organic agriculture before and after the development.

The study population and study area were schools and teachers belong to Mahasarakham Primary Education Service Area Office 2; Na Chueak District, Phayakkhaphum Phisai District, Yang Sisurat District, Na Dun District, Wapi Pathum District. There are 225 schools and total of 290 people was selected by using the simple random sampling method. The instrument for data collection was a questionnaire with the reliability of 0.90. Statistics used to data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, multiple regression analysis and group discussion.

The results showed that: teachers had 4 knowledge managements moderately in organic agriculture; knowledge utilization, knowledge acquisition, knowledge sharing and knowledge storing. Schools also had 4 knowledge managements moderately in organic agriculture. The variables that correlated with teacher's knowledge management in organic agriculture were work experience, training and agriculture knowledge all significant at .01 level, age all significant at .05 level. The variables that correlated with school's knowledge management in organic agriculture were number of teacher in the school all significant at .01 level, number of student in the school and community network all significant at .05 level. Comparison of average of agriculture management of teacher and school that compare between before and after knowledge development found that agriculture knowledge management before and after knowledge development was different all significant at .01 level.

Keywords: Knowledge management, Organic agriculture

บทนำ

ระบบเกษตรไทยเป็นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อสนับสนุนความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ ระบบเกษตรไทยได้วิวัฒนาการควบคู่กับวิถีชีวิตของคนไทยมาตลอด ระบบการผลิตเพื่อยังชีพแสดงให้เห็นความเชื่อมโยงระบบสังคมและระบบนิเวศและได้ถูกพัฒนาบนฐานของการจัดการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างมีสติ จนสามารถเกิดดุลยภาพระหว่างทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางธรรมชาติ องค์ความรู้ของการจัดการเหล่านี้ได้ถูกถ่ายทอดผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมและวัฒนธรรม ดังเช่น ความสัมพันธ์ระหว่างระบบการผลิตทางการเกษตรกับอาหารท้องถิ่น ที่ค้ำจุนเศรษฐกิจชุมชนมาโดยตลอดในการพัฒนาทางการเกษตรของประเทศ แต่ในขณะเดียวกันวิถีความเป็นอยู่ของเกษตรกรได้ปรับเปลี่ยนไปจากเป้าหมายของการเกษตรเพื่อชีวิตเป็นเกษตรเพื่อธุรกิจ ส่งผลให้เกษตรกรขาดความเป็นอิสระในการผลิต จำเป็นต้องพึ่งพิงระบบตลาดที่เกษตรกรไม่มีส่วนในการตัดสินใจและกำหนดเงื่อนไขใดๆ ทั้งสิ้น นอกจากนั้น ผลพวงจากการพัฒนาด้านการเกษตรยังพบปัญหาเกี่ยวกับสารเคมีทางการเกษตรที่ตกค้างในผลผลิตและแพร่กระจายไปในสิ่งแวดล้อม มีการปนเปื้อนภายนอกในห่วงโซ่อาหาร (food chain) ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของทั้งผู้ผลิต และผู้บริโภคในสังคม ปรากฏการณ์ดังกล่าวถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งตัวชี้วัดที่ระบุถึงผลของการเร่งรัดพัฒนาด้านเศรษฐกิจของประเทศที่สนองตอบต่อสังคมเกินขีดความสามารถของธรรมชาติ รวมถึงการสะท้อนถึงความไม่สมดุลของการพัฒนาในมิติต่างๆ ที่ไม่อาจจะนำพาประเทศไปสู่ความมั่นคงและยั่งยืนในอนาคตได้ อย่างไรก็ตามโรงเรียนถือเป็นแหล่งเรียนรู้เบื้องต้นของเยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนที่อยู่ในชนบท ส่วนใหญ่นักเรียนก็เป็นลูกหลานของเกษตรกร ดังนั้นการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการเกษตร โดยเฉพาะด้านเกษตรอินทรีย์ จะเป็นการปลูกจิตสานึกการเรียนรู้ให้แก่เยาวชนให้มีความรู้พื้นฐาน ด้านการเกษตรได้อย่างถูกต้อง และขยายผล ไปสู่ผู้ปกครองนักเรียน และเกษตรกรทั่วไป ที่สำคัญจะได้มีผลผลิตที่ไร้สารพิษ เป็นการสนับสนุนโครงการผลิตเพื่ออาหารกลางวันให้กับเด็กนักเรียน ต่อไปในอนาคตได้ จากเหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นจะพบว่า ภาคการเกษตรนอกจากจะมีการจัดการระบบมาตรฐานการเกษตรที่ดีแล้วจะต้องมีการคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่อไปในอนาคต การจัดการองค์ความรู้เกษตรอินทรีย์ของสถานศึกษาและครูผู้สอนวิชาเกษตรกรรมจึงมีความสำคัญในการที่จะขับเคลื่อนและถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ให้เกิดความตระหนักถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่ามากที่สุดโดยการร่วมคิด ร่วมทำและร่วมผลักดันตามบทบาทความรับผิดชอบของแต่ละภาคส่วนที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ในสถานศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมของครูผู้สอนและสถานศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

3. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการองค์ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมของครูผู้สอนและสถานศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

4. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างการจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ก่อนและหลังการพัฒนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey reserch) ประชากร กลุ่มตัวอย่างและพื้นที่ในการศึกษาคือ ครูผู้สอน จำนวน 145 ราย และ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 145 ราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2 ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วย 3 ส่วนคือ (1) ข้อมูลส่วนบุคคล (2) การจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ของครูผ้สอนและสถานศึกษา (3) ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการจัดการความรู้ แบบสัมภาษณ์ในส่วนที่ (2) มีค่าความสอดคล้องของเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ (Index of Item-Objective Congruence : IOC) สูงกว่า 0.60 ทุกข้อและมีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.90 และ0.89 ตามลำดับ และการเก็บข้อมูลโดยการจัดการสนทนากลุ่ม (focus group) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ใช้สถิติการวิเคราะห์แบบถดถอยพหุ

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคล ครูผู้สอนเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 52.39 ปี ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีสถานภาพสมรส และมีตำแหน่งครูชำนาญการพิเศษ มีประสบการณ์สอนหรือการทำงานตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป มีรายได้เฉลี่ยต่อปีเฉลี่ย 498,175.93 บาท ส่วนใหญ่มีการประกอบอาชีพเสริม ด้านเกษตรกรรม ได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรตั้งแต่ 200 ครั้งขึ้นไป ต่อปี มากกว่าครึ่งเคยได้รับการฝึกอบรมด้านเกษตรอินทรีย์ เฉลี่ย 1.48 ครั้ง/ปี มีประสบการณ์ในการทำการเกษตรกรรม หนึ่งในสามเป็นสมาชิกองค์กรในชุมชน ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการของการปฏิบัติตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย คะแนนเฉลี่ย 15.20 คะแนน ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของสถานศึกษา ที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2 พบว่า มีจำนวนครูในสถานศึกษา เฉลี่ย 9.16 คน จำนวนนักเรียนในสถานศึกษา เฉลี่ย 122.55 คน อายุเฉลี่ยของครูผู้สอนในสถานศึกษา เฉลี่ย 48.2 ปี จำนวนร้อยละระดับการศึกษาของครูผู้สอนที่สูงกว่าปริญญาตรี เฉลี่ย 25.97 จำนวนร้อยละของครูผู้สอนที่ได้รับตำแหน่งทางวิชาการ เฉลี่ย ร้อยละ 81.76 งบประมาณสนับสนุนต่อปี เฉลี่ย 289,689.80 บาท ระยะเวลาการก่อตั้งสถานศึกษา เฉลี่ย 65.68 ปี สถานศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่มีการตั้งฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ภายในโรงเรียน มีการมอบหมายหน้าที่ให้ครูกับครูผู้สอนด้านการเกษตร ส่วนใหญ่สถานศึกษาไม่เคยได้รับรางวัลเกียรติบัตร/ชนะการประกวดในด้านการเกษตร มีการสร้างเครือข่ายร่วมกับองค์กรในชุมชนด้านการเกษตรกรรม เฉลี่ย 1.53 องค์กร

ตารางที่ 1 สรุปผลรวมค่าเฉลี่ยการจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ของครูผู้สอนในแต่ละด้าน

การจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์	เฉลี่ย	บี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับการจัดการองค์ความรู้
การสร้างสมองค์ความรู้	2.68	1.10	ปานกลาง
การจัดเก็บองค์ความรู้	2.52	1.09	ปานกลาง
การถ่ายทอดองค์ความรู้	2.68	1.13	ปานกลาง
การใช้งานองค์ความรู้	2.83	1.08	ปานกลาง
เฉลี่ย	**2.67**	**1.10**	**ปานกลาง**

2. ผลการวิเคราะห์การจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ในสถานศึกษาของครูผู้สอน จากการศึกษาพบว่า ครูผู้สอนมีการจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ ทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยรวม 2.67 โดยแบ่งเป็นแต่ละด้านได้ดังนี้ การใช้งานองค์ความรู้ ระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.83 การสร้างสมองค์ความรู้ ระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.68 การถ่ายทอดองค์ความรู้ ระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.68 และการจัดเก็บองค์ความรู้ ระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.52 ตามลำดับ (ดังแสดงในตารางที่ 1)

ตารางที่ 2 สรุปผลรวมค่าเฉลี่ยการจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ของสถานศึกษาในแต่ละด้าน

การจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์	เฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับการจัดการองค์ความรู้
การสร้างสมองค์ความรู้	3.20	1.09	ปานกลาง
การจัดเก็บองค์ความรู้	2.99	1.27	ปานกลาง
การถ่ายทอดองค์ความรู้	2.78	1.02	ปานกลาง
การใช้งานองค์ความรู้	3.15	1.04	ปานกลาง
เฉลี่ย	**3.03**	**1.10**	**ปานกลาง**

3. ผลการวิเคราะห์การจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ของสถานศึกษา พบว่า สถานศึกษามีการจัดการความรู้ ด้านเกษตรอินทรีย์ ทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยรวม 3.03 โดยแบ่งเป็นแต่ละด้านได้ดังนี้

การสร้างสมองคน

ความรู้ ระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.20 การใช้งานองค์ความรู้ มีค่าเฉลี่ย 3.15 ระดับปานกลาง การจัดเก็บองค์ความรู้ ระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.99 และ การถ่ายทอดองค์ความรู้ ระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.78 ตามลำดับ (ดังแสดงในตารางที่ 2)

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ของครูผู้สอนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

ตัวแปรอิสระ	การวัด/รหัส	ตัวแปรตาม การจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์		
		b	t	sig
เพศ	ชาย = 1 หญิง = 0	-.031	-.165	.869
อายุ	จำนวน (ปี)	-.026	-1.142*	.015
สถานภาพ	สมรส =1 อื่นๆ =0	-.093	-.378	.706
การศึกษา	สูงกว่าปริญญาตรี =1 ปริญญาตรีหรือต่ำกว่า = 0	.214	1.214	.227
ตำแหน่งทางวิชาการ	ครูชำนาญการพิเศษหรือสูงกว่า = 1 ต่ำกว่าครูชำนาญการพิเศษ = 0	-.041	-.136	.892
ประสบการณ์ทำงาน	จำนวน (ปี)	.027	1.684**	.002
รายได้เฉลี่ยต่อปี	จำนวน (บาท)	9.175E-9	.023	.982
อาชีพเสริม	ทำ = 1 ไม่ทำ = 0	.157	.860	.391
การได้รับข้อมูลข่าวสาร	จำนวน (ครั้ง/ปี)	.001	1.086	.280
การได้รับการฝึกอบรม	จำนวน(ครั้ง/ปี)	.095	1.466**	.002
ประสบการณ์ด้านเกษตรกรรม	มี = 1 ไม่มี = 0	.051	.158	.875
การเป็นสมาชิกองค์กรในชุมชน	เป็น = 1 ไม่เป็น = 0	-.113	-.737	.462
ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์	จำนวน (คะแนน)	-.038	-1.542*	.005
Constant = 3.674 F = 1.025 Sig F = 0.431				
R = 0.304 R^2 = 0.092				

หมายเหตุ * p < . 05 ** p < .01

1. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ของครูผู้สอนและสถานศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ของครูผู้สอนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 พบว่า ประสบการณ์การทำงาน การได้รับการฝึกอบรม และความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ มีความสัมพันธ์กับการจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และอายุ มีความสัมพันธ์กับการจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ดังแสดงในตารางที่ 3)

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ในสถานศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

ตัวแปรอิสระ	การวัด/รหัส	ตัวแปรตาม การจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์		
		b	t	sig
จำนวนครูในสถานศึกษา	จำนวน (คน)	.089	2.710	.008**
จำนวนนักเรียนในสถานศึกษา	จำนวน (คน)	-.004	-2.272	.025*
สัดส่วน ครูผู้ชายต่อครูผู้หญิง	ครูผู้ชายมากกว่า =1 อื่นๆ =0	.272	1.882	.062
ระยะเวลาที่ก่อตั้งสถานศึกษา	จำนวน (ปี)	.001	.272	.786
อายุเฉลี่ยของครูทั้งหมด	จำนวน (ปี)	.008	.554	.581
ร้อยละของครูที่จบสูงกว่าปริญญาตรี	จำนวนร้อยละ	.315	1.488	.139
ร้อยละของครูที่มีตำแหน่งชำนาญการพิเศษ	จำนวนร้อยละ	-.065	-.226	.822
งบประมาณ	จำนวน (บาท)	-4.038E-8	-.320	.749
การตั้งฝ่ายที่เกี่ยวข้อง	มี = 1 ไม่มี = 0	.025	.093	.926
การมอบหมายงาน	มี = 1 ไม่มี = 0	-.095	-.287	.774
การได้รับรางวัล	จำนวนที่รางวัล(ต่อปี)	.109	.625	.533
การมีเครือข่ายในชุมชน	มี = 1 ไม่มี = 0	.310	2.011	.046*
Constant = 2.040 F = 1.705 Sig F = 0.072				
R = 0.366 R^2 = 0.134				

หมายเหตุ * p < . 05 ** p < .01

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ในสถานศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 พบว่า จำนวนครูในสถานศึกษา มีความสัมพันธ์กับการจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวนนักเรียนในสถานศึกษา และการมีเครือข่ายในชุมชน มีความสัมพันธ์กับการจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ดังแสดงในตารางที่ 4)

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนการจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ในสถานศึกษาจำแนกเป็นแต่ละด้าน ระหว่างก่อนและหลังการจัดการองค์ความรู้

การจัดการองค์ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ในสถานศึกษา	ก่อนการพัฒนา		หลังการพัฒนา		t	sig
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD		
1. ด้านการสร้างสมองค์ความรู้	3.20	1.158	4.03	0.772	-5.467**	0.000
2. ด้านการจัดเก็บองค์ความรู้	2.92	1.161	4.12	0.753	-6.610**	0.000
3. ด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้	2.92	1.023	4.29	0.714	-8.065**	0.000
4. ด้านการใช้งานองค์ความรู้	3.14	1.081	3.79	0.821	-4.298**	0.000
รวม	**3.04**	**1.105**	**4.05**	**0.765**	**-6.110****	**0.000**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 5 ผลการศึกษาหลังจากนำรูปแบบที่ได้จากการสนทนากลุ่มแล้วนำไปทดลองใช้กับสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2 ผลการเปรียบเทียบการจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ในสถานศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ก่อนและหลังการพัฒนาเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยแล้ว พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีระดับการจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ในสถานศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ทุกด้าน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย รูปแบบการจัดการองค์ความรู้เกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมในสถานศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีการจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ในสถานศึกษาและครูผู้สอนรวมทุกด้าน ในระดับปานกลาง โดย ด้านการสร้างสมองค์ความรู้ การจัดเก็บองค์ความรู้ ด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้ และด้านการใช้งานองค์ความรู้ ระดับปานกลาง สอดคล้องกับ งานวิจัยของ ประภัสสร กาญจนประกร (2549:บทคัดย่อ) ศึกษาบทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทคาดหวังในการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 ผลการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่คาดหวังในการบริหารงาน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน ทั้ง 6 ด้าน ของผู้บริหาร พบว่า ในภาพรวม บทบาทที่มีการปฏิบัติจริงในระดับมาก ได้แก่ บทบาทด้านการสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน การได้รับการสนับสนุนของชุมชนและการวางแผนงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน บทบาทที่มีการปฏิบัติจริงในระดับปานกลาง ได้แก่บทบาทด้านการประเมินผลงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และการให้บริการชุมชน ส่วนบทบาทที่คาดหวังของผู้บริหาร พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทคาดหวังในการบริหาร งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษา

กรุงเทพมหานคร เขต 1 ในภาพรวม พบว่า บทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่คาดหวัง ของผู้บริหารทุกด้านมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อีกทั้งวสันต์ ลาจันทึก (2548,หน้า 58-61) ยังได้ศึกษาการจัดการความรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4 และพบว่า การจัดการความรู้มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ “มาก” ตามทัศนะของครูและผู้บริหารซึ่งเรียงลำดับจากมาไปหาน้อย คือ ภาวะผู้นำขององค์การ ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรมของหน่วยงาน เทคโนโลยีที่ใช้ในโรงเรียน การสื่อสารในโรงเรียน กระบวนการจัดการความรู้ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติอันดับสุดท้าย คือ การวัดผลการจัดความรู้ และสำหรับองค์กรประกอบที่ทำให้การจัดการความรู้ประสบผลสำเร็จในส่วนของสถานศึกษา ได้แก่ ส่งเสริมบุคลากร โดยสนับสนุนงบประมาณ มีนโยบายแผนงานชัดเจนตลอดจนระบบสารสนเทศที่เป็นปัจจุบันด้านบริหารต้องเป็นผู้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน สร้างขวัญและกำลังใจ โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 เป็นบุคคลที่รับผิดชอบสูง ด้านครูผู้สอนต้องพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง นำเข้าองค์ความรู้ใหม่ บรรยากาศเป็นประชาธิปไตย ตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเอง พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ประสานสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานและเข้าใจหลักของการจัดการความรู้

นอกจากนั้นโฆษิต เสตะจิต (2549,หน้า 106-108) ยังได้ศึกษาสภาพการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 3 และเปรียบเทียบในการทำงานเกี่ยวกับสภาพการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 3 จำนวน 5 ด้าน พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนเกี่ยวกับสภาพการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 3 ในภาพรวม 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก เพื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับดังนี้ ด้านการแปรรูป
องค์การ ด้านพลวัตการเรียนรู้การปฏิบัติงาน ด้านการใช้อำนาจ ด้านการจัดการความรู้ ด้านการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ และเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนเกี่ยวกับสภาพการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 3 ในภาพรวม 5 ด้าน แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า แตกต่างกัน 4 ด้าน คือ ด้านพลวัตการเรียนรู้การปฏิบัติงาน ด้านการแปรรูปองค์การ ด้านการใช้อำนาจ และการจัดการความรู้ ส่วนด้านการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ไม่แตกต่างกัน จำแนกตามวุฒิการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงานไม่แตกต่างกัน

นอกจากนั้น กนกนารถ ผดุงชัย (2550) ยังได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการความรู้ของบุคลากรกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข และพบว่า การจัดการความรู้ของบุคลากร กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายกระบวนการ พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกกระบวนการ โดยกระบวนการที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือกระบวนการใช้ความรู้ รองลงมา คือ กระบวนการสร้างความรู้ และน้อยที่สุดคือ กระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ ส่วนคุณลักษณะที่เอื้อต่อการจัดการความรู้ ได้แก่ การมีภาวะผู้นำ การมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการมีแรงจูงใจฝ่าสัมฤทธิ์ รองลงมาคือ ด้านการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และน้อยที่สุด คือ ด้านการมีภาวะผู้นำสำหรับตัวแปรที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ของบุคลากรกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข พบว่า คุณลักษณะที่เอื้อต่อการจัดการความรู้ทุกด้าน ได้แก่ การมีภาวะผู้นำ การมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาเพื่อให้เกิดการพัฒนาการจัดการความรู้ให้ครบทุกด้าน ตลอดจนการเชื่อมโยงเครือข่าย องค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการพร้อมทั้งกำหนดรูปแบบที่ชัดเจนและนำไปปฏิบัติ
ติดตามผลและนำมาปรับปรุงแก้ไขต่อไป

2. ปัจจัยที่ทำให้การจัดการความรู้ให้ประสบความสำเร็จและยั่งยืน กิจกรรมเดียวกันแต่ต่างพื้นที่กันบางพื้นที่ปฏิบัติไม่สำเร็จ บางพื้นที่ปฏิบัติสำเร็จ กำหนดขนาดโรงเรียนที่มีลักษณะที่ใกล้เคียงกัน และควรศึกษาปัจจัยที่ทำให้โรงเรียนหรือสถานศึกษาประสบความสำเร็จไว้เป็นตัวอย่างและเป็นแนวทางในการพัฒนาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กนกนารถ ผดุงชัย. (2550). *การจัดการความรู้ของบุคลากรกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข.* (วิทยานิพนธ์ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต) สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

โฆษิต เสตะจิต. (2549). ศึกษาสภาพความเป็นองค์การแห่งกาเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 3. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

วสันต์ ลาจันทึก. (2548). การจัดการความรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสานักงานเขต พื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4 การศึกษาอิสระมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ประภัสสร กาญจนประกร. 2543. การศึกษาบทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่คาดหวังในการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1. (วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต) สาขาวิชาบริหารการศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นาทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.